

KANCELARIA
SENATU

BIURO ANALIZ,
DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Wsparcie publiczne
ponoszone w związku
z pandemią
– porównanie Polski
z największymi
gospodarkami UE

Opinie
i ekspertyzy
OE-328

WARSZAWA 2021

Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji zamawia opinie, analizy i ekspertyzy sporządzone przez specjalistów reprezentujących różne punkty widzenia. Wyrażone w materiale opinie odzwierciedlają jedynie poglądy autorów. Korzystanie z opinii i ekspertyz zawartych w tym zbiorze bez zezwolenia Kancelarii Senatu dopuszczalne wyłącznie w ramach dozwolonego użytku w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 880 ze zm.) i z zachowaniem wymogów tam przewidzianych. W pozostałym zakresie korzystanie z opinii i ekspertyz wymaga każdorazowego zezwolenia Kancelarii Senatu.

© Copyright by Kancelaria Senatu, Warszawa 2021

Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji
Dyrektor – Agata Karwowska-Sokolowska
tel. 22 694 94 32, fax 22 694 94 28,
e-mail: Agata.Karwowska-Sokolowska@senat.gov.pl

Wicedyrektor – Danuta Antoszkiewicz
tel. 22 694 93 21,
e-mail: Danuta.Antoszkiewicz@senat.gov.pl

Dział Analiz i Opracowań Tematycznych
tel. 22 694 95 33, fax 22 694 94 28
Redaktor prowadzący – Artur Dragan

Opracowanie graficzno-techniczne
Centrum Informacyjne Senatu
Dział Wydawniczy

Kancelaria Senatu
luty 2021

Wsparcie publiczne ponoszone w związku z pandemią – porównanie Polski z największymi gospodarkami UE

W ramach opracowania dokonana została analiza porównawcza wsparcia publicznego w reakcji na pandemię COVID-19 w wybranych krajach Unii Europejskiej. W opracowaniu porównano w tym zakresie Polskę z trzema największymi gospodarkami Europy – czyli Niemcami, Wielką Brytanią i Francją.

W celu zachowania porównywalności danych, wszystkie szacunki dotyczące wysokości wydatków publicznych ponoszonych w odpowiedzi na pandemię COVID-19 opierają się na oszacowaniach Międzynarodowego Funduszu Walutowego (www.imf.org). Oparcie się na deklaracjach rządów poszczególnych krajów dawałoby bowiem nieporównywalne wyniki (np. w Polsce za wydatki związane z pandemią przyjmowane są czasami wydatki inwestycyjne *de facto* niepowiązane z COVID-19, podczas gdy tego typu wydatki często nie są uwzględniane w innych krajach i w szacunkach MFW).

Prezentowane wielkości ukazują sumę wsparcia publicznego w 2020 roku i wsparcia zaplanowanego do poniesienia w przyszłości (głównie w 2021 roku) według stanu wiedzy na początek 2021 roku.

Porównanie łącznej wysokości wsparcia publicznego w odpowiedzi na pandemię pokazuje, że poziom tego typu wsparcia jest w Polsce zdecydowanie niższy niż w Niemczech, Wielkiej Brytanii czy Francji. Łączny poziom pakietów fiskalnych (obejmujących wydatki publiczne, gwarancje, pożyczki i wsparcie kapitałowe dla firm oraz obniżki dochodów

na skutek wprowadzonych rozwiązań podatkowych) w analizowanych krajach kształtuje się bowiem następująco:

- **Polska:** 76 miliardów dolarów,
- **Niemcy:** 1 472 miliardy dolarów,
- **Wielka Brytania:** 877 miliardów dolarów,
- **Francja:** 603 miliardy dolarów.

Zatem na tle największych gospodarek Europy wsparcie fiskalne w reakcji na pandemię w Polsce wygląda skromnie – kształtuje się na poziomie ponad 19-krotnie niższym niż w Niemczech, ponad 11-krotnie niższym niż w Wielkiej Brytanii i prawie 8-krotnie niższym niż we Francji.

Jak wskazano wcześniej w ww. kwotach pakietów fiskalnych uwzględnione są nie tylko wydatki publiczne *sensu stricte*, ale również gwarancje, pożyczki, wsparcie kapitałowe firm oraz utracone dochody wynikające ze zmian podatkowych wprowadzonych z tytułu walki z pandemią. Zasadność uwzględnienia w takich porównaniach rządowych gwarancji kredytowych i wsparcia kapitałowego firm wynika z faktu, że tego typu działania fiskalne, choć nie zwiększają deficytów budżetowych w relacji 1:1, to mogą istotnie przekładać się na sytuację fiskalną w przyszłości, w tym mogą prowadzić do wzrostu zadłużenia publicznego (por. *IMF Fiscal Monitor – April 2020*). Natomiast zasadność uwzględniania obniżek podatków w ramach analiz porównawczych dotyczących wsparcia publicznego w ramach walki z COVID-19 wynika z faktu, że obniżki podatków mają analogiczny wpływ na sytuację fiskalną państw, jak zwiększanie wydatków publicznych, a jednocześnie przyczyniają się w zbliżony jak wydatki publiczne sposób do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej.

Należy przy tym podkreślić, że nawet biorąc jedynie pod uwagę *sensu stricte* wydatki publiczne (tj. pomijając gwarancje rządowe, pożyczki, wsparcie kapitałowe oraz utratę dochodów z powodu zmian podatkowych mających na celu walkę z pandemią) nadal otrzymuje się, że w Polsce wsparcie publiczne w odpowiedzi na COVID-19 jest zdecydowanie niższe niż w Niemczech, Wielkiej Brytanii czy Francji. Kwoty przeznaczone przez poszczególne kraje na tego typu wydatki kształtują się bowiem następująco:

- **Polska:** 40,7 miliardów dolarów,
- **Niemcy:** 376 miliardów dolarów,
- **Wielka Brytania:** 415,3 miliardów dolarów,
- **Francja:** 168 miliardów dolarów.

Kwoty te są znacznie niższe niż wsparcie publiczne *sensu largo* (tj. uwzględniające również gwarancje rządowe dla kredytów, pożyczki,

wsparcie kapitałowe oraz utracone dochody z powodu wprowadzonych rozwiązań podatkowych), przede wszystkim ze względu na szerokie stosowanie przez poszczególne kraje gwarancji rządowych w celu wsparcia sytuacji płynnościowej firm dotkniętych pandemią. Gwarancje kredytowe są na największą skalę stosowane w Niemczech, stąd po odjęciu rządowych gwarancji kredytowych otrzymuje się, że wsparcie publiczne w ramach walki z pandemią w gospodarce brytyjskiej jest nawet większe niż w gospodarce niemieckiej.

Z ekonomicznego punktu widzenia bardziej uzasadnione jest przy tym uwzględnianie w analizach porównawczych nie tylko wydatków publicznych *sensu stricto*, ale także takich form wsparcia publicznego jak gwarancje kredytowe, pożyczki, wsparcie kapitałowe czy obniżki podatków. Z tego względu w dalszej części opracowania podawane dane dotyczące wsparcia publicznego w poszczególnych krajach uwzględniają (o ile nie jest zaznaczone inaczej) nie tylko wydatki publiczne *sensu stricto*, ale również gwarancje, pożyczki, wsparcie kapitałowe i utracone dochody z tytułu zmian podatkowych mających na celu walkę z COVID-19. Wąskie zdefiniowanie wsparcia publicznego, jedynie jako wydatków publicznych, zniekształciłoby bowiem analizę, ponieważ:

- pominięłoby wpływ obniżek podatków, które działają stymulująco na gospodarkę, analogicznie jak wzrost wydatków publicznych,
- pominięłoby rządowe gwarancje kredytowe dla firm dotkniętych pandemią, które w wielu krajach stanowią bardzo istotne narzędzie finansowe w ramach ratowania firm dotkniętych skutkami ekonomicznymi pandemii.

Z przedstawionych do tej pory danych wynika, że niezależnie od tego, czy analizuje się wydatki publiczne *sensu stricto*, czy też wsparcie publiczne *sensu largo*, zaobserwować można, że w gospodarce polskiej środki publiczne przeznaczone na walkę z pandemią są znacznie niższe niż w Niemczech, Wielkiej Brytanii czy Francji. Różnice te wynikają jednak oczywiście w znacznym stopniu z różnic w liczbie ludności i poziomie PKB poszczególnych krajów.

Z metodycznego punktu widzenia najważniejsze jest zatem porównanie kształtowania się wsparcia publicznego w reakcji na pandemię nie w miliardach dolarów, lecz w relacji do PKB. Odniesienie wsparcia publicznego do poziomu PKB w danym kraju umożliwia uwzględnienie zarówno:

- różnic w wielkości krajów (tj. liczbie ludności),
- różnic w poziomie rozwoju gospodarczego (tj. poziomu PKB na mieszkańca).

Kształtowanie się sumy poniesionego i zaplanowanego wsparcia publicznego w odpowiedzi na pandemię COVID-19 w relacji do PKB poszczególnych krajów kształtuje się następująco:

- **Polska:** 13,1% PKB,
- **Niemcy:** 38,9% PKB,
- **Wielka Brytania:** 32,4% PKB,
- **Francja:** 23,5 % PKB.

Z powyższego zestawienia jednoznacznie wynika, że różnice w wysokości wsparcia publicznego w odpowiedzi na pandemię wynikają nie tylko z różnic wielkości krajów czy różnic w poziomie rozwoju gospodarczego.

Zarówno w Wielkiej Brytanii, Niemczech jak i Francji wsparcie publiczne w reakcji na pandemię stanowi bowiem znacznie większe części PKB tych krajów, niż w przypadku Polski. Oznacza to, że większe wsparcie publiczne nakierowane na walkę z efektami COVID-19 w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Francji wynika nie tylko z tego, że są to kraje większe i bogatsze niż Polska, ale również z tego, że kraje te relatywnie większą część swoich zasobów niż w przypadku Polski przeznaczyły na walkę ze skutkami pandemii.

Porównując przedstawione powyżej relacje wsparcia publicznego do PKB otrzymuje się, że w gospodarce polskiej intensywność wsparcia publicznego związanego z COVID-19 (tj. wsparcie odniesione do poziomu PKB danego kraju) stanowi jedynie:

- 33,7% intensywności wsparcia w gospodarce niemieckiej,
- 40,5% intensywności wsparcia w gospodarce brytyjskiej,
- 55,7% intensywności wsparcia w gospodarce francuskiej.

W szczególności na uwagę zasługuje fakt, że Niemcy przeznaczyły prawie trzykrotnie większą część swojego PKB na walkę ze skutkami pandemii niż Polska.

Ze względu na fakt, że na bieżący poziom deficytu budżetowego wpływ ma głównie zwiększenie wydatków publicznych i obniżenie podatków, a nie suma udzielonych gwarancji, która stanowi znaczną część prezentowanych wielkości, porównane zostały również jedynie te wielkości fiskalne, które mają natychmiastowy wpływ na poziom deficytu budżetowego (tj. suma wzrostu wydatków publicznych i obniżki podatków). Relacja tak zdefiniowanych miar fiskalnych walki z pandemią kształtuje się następująco:

- **Polska:** 7,7% PKB,
- **Niemcy:** 11,0% PKB,
- **Wielka Brytania:** 16,3% PKB,
- **Francja:** 7,7% PKB.

W przypadku również tej miary, ukazującej natychmiastowe skutki fiskalne wsparcia publicznego, widać znaczne różnice między krajami. Spośród analizowanych krajów w Wielkiej Brytanii miara ta jest zdecydowanie najwyższa, a najniższa we Francji i w Polsce. Jednocześnie, w przypadku gospodarki niemieckiej i francuskiej, powyższa miara znacznie zaniża poziom rzeczywistego wsparcia publicznego. Nie są w niej bowiem uwzględnione kredytowe gwarancje rządowe dla firm stanowiące bardzo ważny element wsparcia w gospodarce niemieckiej i francuskiej. A należy podkreślić, że gwarancje, choć nie wpływają w stosunku 1:1 na wzrost deficytu budżetowego, to jednocześnie:

- z jednej strony mają istotne znaczenie dla sytuacji fiskalnej w przyszłości,
- z drugiej strony stanowią ważny instrument poprawy funkcjonowania firm dotkniętych pandemią.

Wzrost bieżących deficytów budżetowych wynika głównie z działań podejmowanych przez poszczególne kraje po stronie wydatkowej budżetu. Wydatki publiczne ponoszone w ramach walki z COVID-19 kształtują się bowiem na następującym poziomie:

- **Polska:** 7,0% PKB,
- **Niemcy:** 9,7% PKB,
- **Wielka Brytania:** 15,3% PKB,
- **Francja:** 6,4% PKB.

Skutki fiskalne dyskrecjonalnych działań po stronie podatkowej mających na celu walkę z COVID-19 są natomiast we wszystkich analizowanych krajach zdecydowanie mniejsze niż po stronie wydatkowej, tj. kształtują się następująco:

- **Polska:** 0,7% PKB,
- **Niemcy:** 1,3% PKB,
- **Wielka Brytania:** 1,0% PKB,
- **Francja:** 1,3% PKB.

Zatem, spośród analizowanych krajów w ramach walki ze skutkami pandemii relatywnie największe obniżki podatków i innych obciążeń paropodatkowych wprowadzają Niemcy i Francja, a najmniejsze – Polska.

Do tej pory porównywany był łączny poziom wsparcia publicznego ponoszony w związku z pandemią. W dalszej części opracowania ukazane są dane dotyczące działań ponoszonych w reakcji na COVID-19 w dekompozycji na:

- wsparcie publiczne w służbie zdrowia,
- wsparcie publiczne niezwiązane ze służbą zdrowia.

Tego typu dekompozycja umożliwia uwzględnienie odmiennego charakteru ww. rodzajów wsparcia publicznego ponoszonego w związku z COVID-19:

- wydatki w służbie zdrowia ponoszone są w celu bezpośredniej walki ze skutkami pandemii (służą głównie celom medycznym, a nie społeczno-gospodarczym),
- wsparcie publiczne niezwiązane ze służbą zdrowia ma głównie na celu zminimalizowanie negatywnych skutków społeczno-ekonomicznych pandemii.

Udział wsparcia przypadającego na służbę zdrowia w ramach wsparcia ogółem (uwzględniając gwarancje kredytowe, pożyczki, wsparcie kapitałowe i obniżki podatków) kształtuje się następująco:

- **Polska:** 2,9%,
- **Niemcy:** 3,1%,
- **Wielka Brytania:** 16,5%,
- **Francja:** 3,3%.

Zatem spośród analizowanych krajów udział wydatków przeznaczonych na służbę zdrowia, w ogólnej kwocie wsparcia publicznego, w reakcji na pandemię, jest najniższy w gospodarce polskiej. Jednocześnie zwraca uwagę relatywnie wysoki udział związanych z COVID-19 wydatków na służbę zdrowia w gospodarce brytyjskiej.

Porównanie uwzględniające jedynie wydatki publiczne i podatki (czyli nieuwzględniające we wsparciu publicznym tych wielkości, które nie przekładają się w relacji 1:1 na wzrost deficytu budżetowego) również potwierdza znaczne dysproporcje w udziale wsparcia przypadającego na służbę zdrowia. Udział związanych z COVID-19 wydatków w służbie zdrowia (powiększonych o skutki obniżek podatków w służbie zdrowia) w ponoszonych w reakcji na COVID-19 wydatkach ogółem (powiększonych o skutki obniżek podatków) kształtuje się następująco:

- **Polska:** 4,8%,
- **Niemcy:** 10,9%,
- **Wielka Brytania:** 32,8%,
- **Francja:** 10,2%.

Powyższe porównanie ukazuje, że wsparcie służby zdrowia w czasie COVID-19 (poprzez wyższe wydatki i niższe podatki) jest w gospodarce polskiej traktowane mniej priorytetowo niż w pozostałych analizowanych gospodarkach.

Przeznaczenie w Polsce małej części wsparcia publicznego na służbę zdrowia, przy jednocześnie relatywnie niższym niż w innych analizowanych gospodarkach ogólnym poziomie wsparcia publicznego w ramach walki z pandemią, skutkuje tym, że wydatki w służbie zdrowia

ponoszone w związku z pandemią wynoszą w gospodarce polskiej zaledwie 0,4% PKB. To znacznie mniej niż w największych gospodarkach Europy.

Dla porównania, w Wielkiej Brytanii dodatkowe wydatki w służbie zdrowia bezpośrednio związane z COVID-19 wynoszą aż 5,3% PKB, czyli ponad dziesięciokrotnie więcej niż w Polsce. Należy przy tym podkreślić, że ta ogromna różnica nie wynika z tego, że gospodarka brytyjska jest większa od gospodarki polskiej – udział w PKB ukazuje bowiem, jaką część danej gospodarki przeznaczają się na dofinansowanie służby zdrowia w celu walki z pandemią.

W Wielkiej Brytanii dodatkowe wsparcie publiczne w służbie zdrowia ponoszone w związku z pandemią wynika przede wszystkim z ogromnych (ponad 110 miliardów funtów) dodatkowych wydatków publicznych związanych z funkcjonowaniem *National Health Service*, w tym wydatków na personel medyczny i zakup sprzętu. Ponadto niewielką część kosztów związanych z pandemią stanowią utracone dochody z tytułu zwolnienia z ceł oraz podatku VAT importu sprzętu medycznego niezbędnego do walki z COVID-19.

Również w Niemczech ponoszone w odpowiedzi na COVID-19 dodatkowe wydatki w służbie zdrowia stanowią znacznie większą część PKB niż w Polsce. W gospodarce niemieckiej wydatki na ten cel stanowią 1,2% PKB, czyli trzykrotnie więcej niż w gospodarce polskiej. Na wydatki te składają się głównie: wydatki na sprzęt medyczny, wydatki ponoszone w celu zwiększenia pojemności szpitali, wydatki na badania dotyczące SARS-CoV-2 i COVID-19, a także na kampanie informacyjne.

We Francji dodatkowe wydatki w służbie zdrowia ponoszone w reakcji na pandemię wynoszą 0,8%, czyli dwukrotnie więcej niż w Polsce. Wydatki te obejmują m.in. wydatki na sprzęt medyczny i dodatkowe wynagrodzenia dla pracowników służby zdrowia.

Porównanie wysokości dodatkowych wydatków w służbie zdrowia związanych z COVID-19 jednoznacznie pokazuje, że Polska przeznaczają na ten cel znacznie mniejszą część PKB niż w pozostałych analizowanych krajach.

Również w przypadku wsparcia publicznego związanego z COVID-19, lecz nienakierowanego na cele medyczne, występują istotne różnice między analizowanymi krajami. W Polsce wsparcie publiczne niezwiązane ze służbą zdrowia, realizowane w celu zminimalizowania negatywnych skutków społeczno-ekonomicznych pandemii, wynosi 12,7% PKB (podana wielkość obejmuje zarówno wydatki publiczne, gwarancje, pożyczki, wsparcie kapitałowe firm jak i obniżki podatków).

Natomiast w największych gospodarkach Europy analogiczne wielkości wynoszą odpowiednio:

- **Niemcy:** 37,7% PKB,
- **Wielka Brytania:** 27,0% PKB,
- **Francja:** 22,7% PKB.

Oznacza to, że wsparcie publiczne w celu zminimalizowania negatywnych skutków społeczno-ekonomicznych pandemii stanowi w gospodarce polskiej znacznie mniejszą część PKB niż ma to miejsce w pozostałych analizowanych krajach. W szczególności, wydatki tego typu w relacji do PKB są w Polsce prawie trzykrotnie niższe niż w Niemczech i ponad dwukrotnie niższe niż w Wielkiej Brytanii.

Jak wynika z przedstawionych danych szczególnie wysokie wsparcie publiczne niedotyczące bezpośrednio służby zdrowia, lecz nakierowane na zminimalizowanie negatywnych skutków społeczno-ekonomicznych pandemii, występuje w gospodarce niemieckiej. Główne elementy tego typu wsparcia w gospodarce niemieckiej to:

- wydatki publiczne finansowane z budżetu,
- wsparcie publiczne realizowane w ramach publicznego funduszu stabilizacji gospodarczej *Wirtschaftsstabilisierungsfonds*, czyli *WSF*,
- programy gwarancyjne rządu federalnego w ramach niemieckiego banku państwowego *Kreditanstalt für Wiederaufbau*, czyli *KfW*.

Istotny element wsparcia w ramach walki ze skutkami społeczno-gospodarczymi pandemii w gospodarce niemieckiej realizowany jest w ramach funduszu stabilizacji gospodarczej *Wirtschaftsstabilisierungsfonds*. W ramach tego funduszu wsparcie w ogromnej wysokości 600 miliardów euro przeznaczane jest na:

- udzielenie dodatkowych gwarancji przedsiębiorstwom niefinansowym w celu złagodzenia problemów z płynnością i wsparcia refinansowania,
- inwestycje kapitałowe w spółki szczególnie silnie dotknięte przez pandemię,
- wsparcie działalności banku państwowego udzielającego gwarancji, czyli banku *Kreditanstalt für Wiederaufbau*.

Ponoszone bezpośrednio ze środków budżetowych wsparcie gospodarki niemieckiej w okresie pandemii COVID-19 obejmuje natomiast m.in.:

- dotacje dla małych firm i osób samozatrudnionych,
- wsparcie finansowe najemców dotkniętych pandemią,
- finansowanie zwiększonego dostępu do opieki nad dziećmi,

- finansowanie podstawowych świadczeń z zabezpieczenia społecznego.

Ponadto ważny element wsparcia gospodarki niemieckiej w ramach pandemii stanowi wzmożona działalność banku państwowego *Kreditanstalt für Wiederaufbau*. Na nowe programy gwarancyjne i rozbudowę istniejących programów gwarancyjnych banku *Kreditanstalt für Wiederaufbau* przeznaczono kwotę ponad 300 miliardów euro.

W Wielkiej Brytanii wsparcie gospodarki w okresie pandemii obejmuje szereg działań, w tym system pożyczek i gwarancji oraz wykupu zadłużenia w ramach programów *CLBILS*, *CBILS* oraz *CCCF*. Łączne środki przeznaczone na te programy wynoszą bowiem aż 330 miliardów funtów. Programy te obejmują następujące wsparcie dla firm:

- program gwarancji kredytowych dla dużych przedsiębiorstw (*The Coronavirus Large Business Interruption Loan Scheme*, czyli *CLBILS*) zapewniający 80% gwarancję rządową, aby zachęcić banki do udzielania dużym firmom (tj. o rocznych obrotach powyżej 45 milionów funtów) pożyczek w wysokości do 25% ich obrotów lub w wysokości do 200 milionów funtów,
- program gwarancji kredytowych dla małych i średnich przedsiębiorstw (*The Coronavirus Business Interruption Loan Scheme*, czyli *CBILS*) ułatwiający przedsiębiorstwom z sektora MŚP dostęp do pożyczek w wysokości do 5 milionów funtów (rząd brytyjski zapewnia pożyczkodawcom gwarancję w wysokości 80% i pokrywa przez pierwsze 12 miesięcy spłaty odsetek oraz wszelkie opłaty pobierane przez pożyczkodawcę),
- program wykupu zadłużenia (*Covid-19 Corporate Financing Facility*, czyli *CCFF*) zakładający wykup przez bank centralny (Bank Anglii) krótkoterminowego zadłużenia dużych przedsiębiorstw.

Ponadto dla małych i średnich przedsiębiorstw istotną rolę mają w Wielkiej Brytanii pożyczki na „odbicie się” – w ramach programu *Bounce Back Loan*. W ramach tego programu rząd obejmuje 100% gwarancją pożyczki w wysokości do 50 tysięcy funtów (na okres do 6 lat), a ponadto firmy nie płacą żadnych opłat ani odsetek w ciągu pierwszych 12 miesięcy.

Oprócz wymienionych wyżej finansowych instrumentów skierowanych do firm, obejmujących wsparcie z zakresu pożyczek i gwarancji oraz wykupu zadłużenia, w Wielkiej Brytanii podjęto szereg inicjatyw finansowanych ze środków publicznych mających na celu zminimalizowanie społeczno-gospodarczych skutków COVID-19. Do najważniejszych zaliczyć można:

- program utrzymania pracy (*Coronavirus Job Retention Scheme*) polegający na dofinansowaniu płac pracowników przebywających na urlopie oraz składek na ubezpieczenie społeczne,
- bezpośrednie dotacje dla małych firm w najbardziej dotkniętych sektorach, takich jak hotelarstwo oraz handel detaliczny,
- dotacje dla firm, które mają zostać zamknięte z powodu pandemii,
- pokrycie przez sześć miesięcy kosztu 25 godzin tygodniowej pracy (według krajowej płacy minimalnej) w przypadku zatrudnienia bezrobotnych do 24. roku życia,
- płatne zwolnienia chorobowe dla osób samoizolujących się,
- wsparcie dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji, poprzez rozszerzenie programów takich jak *Universal Credit* i *Working Tax Credit*,
- pomoc w poszukiwaniu pracy osobom pobierającym zasiłek dla bezrobotnych przez co najmniej 13 tygodni,
- finansowanie poszukiwania pracy, doszkalania się i praktyk zawodowych,
- wsparcie czynszowe dla najemców (w ramach podwyższenia *Local Housing Allowance*).

Również w gospodarce francuskiej, mimo relatywnie mniejszych, przeznaczonych na ten cel środków niż w Niemczech i Wielkiej Brytanii, założono szereg działań mających za zadanie wsparcie gospodarki w okresie kryzysu wywołanego pandemią. Istotnym przedsięwzięciem w tym zakresie jest system gwarancji (oraz innych mechanizmów reasekuracji) dla kredytów bankowych dla przedsiębiorstw. We Francji, w ramach walki ze skutkami gospodarczymi CoVID-19, przeznaczono na ten cel ponad 300 miliardów euro.

Natomiast do głównych form wsparcia finansowanych bezpośrednio przez wzrost wydatków publicznych w gospodarce francuskiej zaliczyć można:

- bezpośrednie wsparcie finansowe dla dotkniętych pandemią małych firm,
- dodatkowe transfery dla osób samozatrudnionych,
- dofinansowanie wynagrodzeń pracowników w ramach subsydiowanego programu pracy krótkoterminowej,
- przedłużenie czasu przyznawania świadczeń dla osób bezrobotnych,
- transfery dla rodzin o niskich dochodach,
- finansowanie szkoleń,
- transfery socjalne dla gospodarstw domowych o niskich dochodach.

Zestawienie podejmowanych w Niemczech, Wielkiej Brytanii i Francji działań nakierowanych na zminimalizowanie negatywnych skutków społeczno-ekonomicznych pandemii ukazuje, że stosowane w poszczególnych krajach rozwiązania znacznie różnią się między sobą. Jednocześnie, zaobserwować można pewne cechy wspólne, tj. podejmowanie intensywnych działań mających na celu:

- wsparcie rynku pracy, w tym w szczególności osób zagrożonych zwolnieniem i bezrobotnych,
- zwiększenie płynności firm dotkniętych pandemią poprzez programy gwarancji kredytowych,
- transfery dla gospodarstw domowych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji z powodu kryzysu wywołanego przez COVID-19.